

Viete, že? Alebo, čo ste o kultúre v Žilinskom kraji nevedeli

ZOZNÁMTE SA S KULTÚRNymi A HISTORICKÝMI „PIKOŠKAMI“ Z REGIÓNOV

Žilinský samosprávny kraj je zriaďovateľom kultúrnych inštitúcií, ktoré výrazne ovplyvňujú smerovanie a kvalitu kultúrneho a spoločenského života v celom kraji.

No i tieto živé organizmy s kamennými budovami majú svojich ovplyvňovateľov, ktorí viac či menej zasiahli do ich životov a okorenili ich bytie príbehom, historikou alebo fyzickým dôkazom.

A tak múzeá, knižnice, galérie, kultúrne strediská, hviezdárne i divadlá majú svoje zaujímavosti spojené s významnými osobnosťami, historickými udalosťami alebo len s odkazom každodenného života obyčajných ľudí. A keďže o všetkých by sme mohli my písať a vy čítať celé hodiny, predstavíme vám zopár z Oravy, Horného Považia a Liptova. Tie ostatné necháme na vašej osobnej zvedavosti a bádani.

Unikátne knižné dedičstvo na Orave

Začnime na Orave, v regióne dominantného Oravského hradu, svedka lásky Juraja Turzu a Alžbety Czoborovej, či povstania Františka II. Rákociho. Päť kultúrnych organizácií, dvanásť expozícií, mnoho historických stavieb, a teda množstvo zaujímavostí. Zastavme sa na spomínanom Oravskom hrade.

Viete, kde v najstarších časoch obyvatelia hradnej citadely získavali a skladovali vodu, keďže je postavená príliš vysoko? Hrad leží síce priamo pri zdroji - rieke Orave, ale čo ak bol obklúčený alebo neschiedný a odrezaný od životodarnej tekutiny? Najstarším zdrojom vody bola cisterna na dažďovú vodu. Bola a stále je umiestnená v najvyššie položenej časti hradu, citadele, ktorá je vďaka svojej prírodnej polohe a opevneniu prakticky nedobytná. Pre posádku a obyvateľov to bol jediný zdroj, do ktorého sa zachytávali všetky zrážky - dážď i sneh. V dnešných časoch vodovodných potrubí sa nám zdá až nemožné existovať v takých podmienkach. No prejdime ďalej, do najväčšieho mesta pod Chočom. Práve v Dolnom Kubíne sa nachádza unikátny knižničný fond Čaplovičovej knižnice, expozícia Oravského múzea P. O. Hviezdoslava.

Vedeli ste však, že jej základom bola osobná knižnica Vavrincina Čaploviča, ktorý začal zbierať knihy už ako 14-ročný a v čase darovania vlastnil 20 000 knižných diel? Na svoju šesťdesiatročnú zberateľskú činnosť vynaložil spolu 63 455 zlatých a 23 grajciarov. V jej zákutiach sa nachádza i jediný známy zachovaný rukopisný skicár divadelného dekorátora Karola Maurera

Loďou za kultúrou

Oravská galéria ako jediná v strednej Európe prevádzkuje vlastnú loď, ktorou vozí návštevníkom na Slanický ostrov umenia (v pozadí). Zážitkom je vyhládková jazda po priehrade, ktorá je súčasťou vstupu.

z roku 1812. Na severe regiónu v strede Oravskej priehrady zase nájdeme po zatopenej obci Slanica malý vrch nazývaný Slanický ostrov umenia. Na tento ostrovček plný umeleckých diel sa môžete dostať loďou Oravskej galérie.

Viete, že Oravská galéria je jedinou galériou v strednej Európe, ktorá prevádzkuje vlastnú loď? Loď s názvom Slanica je bezpečným prepravným prostriedkom nielen pre milovníkov duchovnej tvorby, ale aj aktívneho trávenia voľného času.

V Hornom Považí sú stopy Štefánika i Makovického

Horné Považie patrí k regiónom s najväčším počtom kultúrnych inštitúcií. Tieto organizácie sa denne starajú o kultúrne vyžitie jeho obyvateľov. Bábkové divadlo s približne tridsaťtisícovou návštevnosťou ročne je významným kultúrnym hýbatelom a zároveň najstarším profesionálnym bábkovým divadlom na Slovensku.

No vedeli ste, že sa tu 16. novembra 1993 konal posledný koncert známeho pesníčkára Karla Kryla na Slovensku? Divadlo pritiaхло slávneho „básnika s gitarou“, o čom svedčí aj pamätná tabuľa umiestnená na budove divadla. Zaujímavosť spojenú s ďalšou významnou osobnosťou - Milanom Rastislavom Štefánikom - má aj Považské múzeum.

Viete, čo má vo svojom zbierkovom fonde ukryté? Úlomok z havarovaného lietadla typu Caproni 450, ktorým sa 4. mája 1919 vracal do rodnej vlasti. Časť z lietadla sa podarilo zachrániť legionárovi Jozefovi Mrázekovi, ktorý bol na mieste nešťastia. Okolnos-

ti havárie a tragickej smrti Štefánika však dodnes zostávajú zahalené rúskom tajomstva. O významných dejateľov a s nimi spojené príbehy nie je v Žiline núdza.

Viete, od akého mena je odvodený Makovického dom, sídlo Krajského kultúrneho strediska v Žiline? Dušana Makovického - lekára, ktorý si otvoril v Žiline ordináciu, a ktorý bol neskôr osobným lekárom ruského spisovateľa a filozofa Leva Nikolajeviča Tolstého.

Ludrovský kostolík - výstavná sieň liptovskej gotiky

Až sme sa dostali k poslednému, no určite nemenej zaujímavému regiónu Liptov. Liptov, ako aj celý ostatný kraj, sa nepýši iba množstvom kultúrnych pamiatok, ale i nádhernou prírodnou scenériou. A v tejto nádhernej krajine objavíme aj gotický kostol všetkých svätých v Ludrovej. Rímskokatolícky kostol postavili v prvej polovici 13. storočia, v 15. storočí bola pristavaná sakristia, južná predsieň a na západnej strane veža, ale definitívnu podobu nadobudol až v 17. storočí.

Vedeli ste však, že komplexne zachovaná maliarska výzdoba v kostole sa zaraďuje medzi najvýznamnejšie pamiatky gotickej nástennej maľby na Slovensku? Na steny svätynie maliar umiestnil rozsiahly cyklus 34 výjavov zo života Krista. Výzdobe klenby dominuje kompozícia Posledného súdu. Triumfálny oblúk je vyzdobený postavami štyroch ranokresťanských mučeník, anjelského chóru a troch pochabých a troch múdrych panien z podobenstva evanjelia. Kostol

vo svojich útrobach ukrýva aj mnoho iných maličkostí a neopísateľnú dušu, pre

ktorý sa určite oplatí navštíviť ho. Keď nazrieme viac do minulosti, objavíme aj staré pôvodné osídlenia.

Viete, kde na Liptove boli objavené keltské osady? Havránok je archeologická lokalita ležiaca nad priehradným múrom Liptovskej Mary v správe Liptovského múzea. Pôvodné domáce obyvateľstvo osídlilo Havránok už v 4. storočí pred n. l. a splynutím s keltskými kmeňmi vytvorilo púchovskú kultúru. Počas výskumu bolo odkryté významné obchodné a produkčné centrum vtedajšej doby, ktoré pozostávalo z hradiska so svätyňou a šiestich osád nájdených v jeho okolí. Aj v centre najväčšieho mesta Liptovského regiónu Liptovského Mikuláša sa nachádzajú výnimočné a príbehmi opradené stavby. Jedna z nich je i Pongráčovská kúria pochádzajúca z 15. storočia.

Viete, že údajne v tejto budove v roku 1713 odsúdili legendárneho Juraja Jánošíka? Dnes sa tu nachádza expozícia

Liptovskej galérie Petra Michala Bohúňa, a to prierez celou tvorbou významného slovenského grafika a maliara Kolomana Sokola, ktorý sa narodil v Liptovskom Mikuláši, študoval a pôsobil v Prahe, Paríži, Mexiku a od konca 40. rokov žil v USA. No a našu paletu ukončíme ešte jednou významnou osobnosťou, menom aj činmi spojenou s Liptovskou knižnicou.

Vedeli ste, že priezvisko Gašpara Fejérpataky-Belopotockého, zakladateľa knižnice, je zložené z dvoch častí, pričom Fejérpataky je v maďarčine to isté ako Belopotocký v slovenčine?

Ak ste vedeli odpovedať aspoň na pár otázok, skvelé, pokračujte ďalej vo svojom bádani. A ak nie, vôbec nezúfajte. Možno vás tento článok inšpiroval navštíviť zákutia kultúry v Žilinskom kraji a hľadať historické či slovné súvislosti a naučil vás, že je dôležité všimnúť si aj maličkosti, ktoré nám častokrát rozpovedia najviac príbehov a zaujímavosti.

Text: Z. Muchová. Foto: archív ŽSK.

KOZÍ VRŠOK Goat Hill 10 ROKOV S VAMI ŽILINSKÝ samosprávny kraj

CELOSLOVENSKÝ SYRÁRSKY JARMOK

Organizátor LEONTEUS, s. r. o.
Podujatie, ktoré je pod záštitou predsedu Žilinského samosprávneho kraja Juraja Blanára, je súčasťou osláv SVETOVÉHO DŇA MLIKA.

5. máj sobota

V AREÁLI „KOZÍ VRŠOK“ IVACHNOVÁ
začiatok o 10.00 hod.

PROGRAM:

- SÚŤAŽ O NAJLEPŠÍ SYR
- SÚŤAŽ O NAJKRAJŠIU SYROVÚ MISU
- KULTÚRNY PROGRAM
- SÚŤAŽE PRE RODINY S DEŤMI
- TVORIVÉ DIELNE A LUDOVÉ REMESLÁ
- VÝBORNÉ JEDLÁ NA SYROVÉ VARIÁCIE

www.kozivrsok.sk